

SOME LEGAL AND POLITICAL ASPECTS OF MASS CUSTOMIZATION STRATEGY IMPLEMENTATION

WYBRANE PRAWNO-POLITYCZNE ASPEKTY WPROWADZENIA NOWEJ STRATEGII BIZNESOWEJ „MASS CUSTOMIZATION”

Dominik Jaśkowiec, Ph.D. student
Institute for Political Sciences, Pedagogical Academy in Cracow, Poland
dominikjaskowiec@interia.pl

Dominik Jaśkowiec,
Doktorant Instytutu Politologii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Polska
dominikjaskowiec@interia.pl

ABSTRACT

In the opinion of international expert, the further development of Mass Customization strategy will bring revolutionary changes in the production of goods and services, comparable with the appear of mass production in the end of XIX and beginning of XX century. Such large changes will obviously modify the customer and social behaviour, and in consequendce influence the legislation of the developed countries.

Due to the implementation of mass production in industry (e.g. assembly line production in the Ford's factory), many products became available and affordable to people with average income. Thus the level and standard of life increased which resulted in the appearing of the "well prospering state".

The development of mass production in the first phase was hindered by many social and political obstacles. Against the automation were the labour unions and politicians, who to secure own countries were creating more and more new legal barriers (e.g. legendary "made in Germany" sign).

Will the development of mass customization strategy encounter barriers and difficulties in our society? Will the broad application of mass customization strategy change the society and countries, like it happened in the beginning of introduction mass production?

In this paper an attempt to answer these questions has been made. The possible legal-political barriers, which can hinder the application of mass customization have been discussed on several examples as well as the possible influence of this new business strategy on social-political systems in the developed countries.

KEYWORDS

Mass Customization, Mass Production, customer behaviour, e-patents, e-business, information technologies, copyrights, software, Microsoft, legislation, European Union, economic, social growth, political sciences, welfare country, public, social life standardization.

ABSTRAKT

W opiniach wielu międzynarodowych ekspertów rozwój „*Mass Customization*” spowoduje rewolucję w produkcji dóbr i świadczeniu usług, porównywalną z pojawieniem się produkcji masowej pod koniec XIX i na początku XX wieku. Tak duże zmiany w sposób oczywisty modyfikować będą zachowania konsumenckie, społeczne a w konsekwencji wpłyną także na prawodawstwo państw rozwiniętych.

Dzięki zastosowaniu produkcji masowej w przemyśle (znamienny przykład to produkcja taśmowa w fabryce Forda), upowszechniło się wiele dóbr, które były dotychczas nieosiągalne dla przeciętnie zarabiających obywateli a co zatem idzie wzrósł poziom i standard życia doprowadzając w konsekwencji do powstania tzw. „nowoczesnego państwa dobrobytu”.

Rozwój produkcji masowej w swej pierwszej fazie trafiał na wiele przeszkód społecznych, politycznych. Przeciwno automatyzacji produkcji protestowały związki zawodowe a politycy chroniąc swoje kraje przed zalewem tanich produktów z innych państw wymyślali coraz to nowe bariery prawne ze słynnym znacznikiem „*made in germany*” na czele.

Czy rozwój strategii masowej indywidualizacji może napotkać na bariery i trudności w naszym cywilizowanym świecie? Czy zastosowanie na szeroką skalę i w wielu gałęziach przemysłu, rzemiosła, wytwarzania opartego na zasadach „*Mass Customization*” jest w stanie zmieniać społeczeństwa i państwa, tak jak to było w przypadku pojawienia się produkcji masowej?

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na te pytania, ukazanie na kilku przykładach, możliwych barier polityczno-prawnych, które mogą skomplikować bądź utrudnić wdrażanie nowej strategii biznesowej oraz zaprezentowanie ewentualnego wpływu „*Mass Customization*” na systemy społeczno-polityczne państw rozwiniętych.

SŁOWA KLUCZOWE

Mass Customization, Mass Production, Masowa Indywidualizacja, produkcja masowa, zachowania konsumenckie, ruch luddystów, luddyci, merkantylizm, e-patenty, e-biznes, technologie informatyczne, prawa autorskie, patentowanie, oprogramowanie, programy, Microsoft, system prawny, prawodawstwo, Unia Europejska, rozwój gospodarczy, społeczny, politologia, państwo dobrobytu, standaryzacja życia publicznego, społecznego.

Określenie „*Mass Customization*” składa się z dwóch wydawać by się mogło przeciwnych określeń – „*Mass Production*” (produkcja masowa) oraz „*Customization*” (produkcja dla klienta indywidualnego). Określana jest w ten sposób produkcja lub usługa wykonywana na potrzeby rynku globalnego, lecz uwzględniająca zróżnicowane potrzeby klienta indywidualnego, przy kosztach zbliżonych do kosztów tego samego produktu w produkcji masowej.

„*Mass Customization*” (zindywidualizowana produkcja masowa) nazywamy wytwarzanie dóbr i usług na potrzeby (relatywnie) dużego rynku zbytu, uwzględniając indywidualne potrzeby klienta oraz opierając się na cenach, przybliżonych do cen produktu masowego. Informacje uzyskane w trakcie „indywidualizacji” produktu stają się podwaliną długotrwałego kontaktu z klientem¹.

W opiniach wielu międzynarodowych ekspertów rozwój tak rozumianej „*Masowej Indywidualizacji*” spowoduje rewolucję w produkcji dóbr i świadczeniu usług, porównywalną z pojawieniem się produkcji masowej pod koniec XIX i na początku XX wieku. Tak duże zmiany w sposób oczywisty modyfikować będą zachowania konsumencie, społeczne a w konsekwencji wpłyną także na prawodawstwo państw rozwiniętych².

Dzięki zastosowaniu produkcji masowej w przemyśle (znamienny przykład to produkcja taśmowa w fabryce Forda), upowszechniło się wiele dóbr, które były dotychczas nieosiągalne dla przeciętnie zarabiających obywateli a co zatem idzie wzrósł poziom

¹ „*Mass Customization & Personalization*”, <http://www.stefaniak.com/9265.html>

i standard życia doprowadzając w konsekwencji do powstania tzw. „nowoczesnego państwa dobrobytu”.

Rozwój produkcji masowej w swej pierwszej fazie trafiał na wiele przeszkód społecznych, politycznych. Już na samym początku automatyzacji produkcji w Wielkiej Brytanii (przełom XVIII i XIX wieku) maszyny tkackie były niszczone przez tzw. „*Ruch luddystów*”³, później produkcji masowej protestowały związki zawodowe a politycy chroniąc swoje kraje przed zalewem tanich produktów z innych państw wymyślali coraz to nowe bariery prawne ze słynnym znaczkami „*made in germany*” na czele.

Wydaje się, że w obecnych czasach, globalnej gospodarki światowej, takie działania należą już do przeszłości, państwa nie kierują się już polityką *merkantylizmu* a świat stał się bardziej otwarty. Czy zatem w tak nowoczesnym, otwartym świecie istnieją jakiegokolwiek zagrożenia mogące powstrzymać bądź utrudnić rozwój nowego spojrzenia na proces wytwarzania dóbr i usług?

Masowa Indywidualizacja niewątpliwie opiera się na wykorzystaniu technik informatycznych, dotyczy to zarówno określania przez klienta parametrów nabywanego towaru jak też jego ceny przez producenta. Hurtownie, punkty sprzedaży detalicznej, zastępuje system informatyczny.

Informatyka to także jeden z potencjalnych obszarów zastosowań strategii „*Mass Customization*”, wielu użytkowników komercyjnego oprogramowania płaci za zakup pełnej wersji danej aplikacji, natomiast najczęściej korzysta tylko z ograniczonego zbioru funkcji. Dobrym rozwiązaniem może być umożliwienie klientowi zakupu programu komputerowego, złożonego z tych komponentów, które faktycznie będą przez niego wykorzystane, dzięki temu użytkownik komputera mógłby posiadać np. system operacyjny idealnie dopasowany do swoich potrzeb nie płaciłby za niewykorzystywane przez niego komponenty oprogramowania.

² „*Mass Customization*”, <http://www.mass-customization.pl>.

³ Internetowa Encyklopedia „Wiem” (<http://wiem.onet.pl/wiem/00d853.html>): Luddyci, uczestnicy wystąpień robotniczych w Anglii w końcu XVIII i na początku XIX w. Rekrutowali się głównie z rzemieślników, chałupników i robotników. Luddyci uznawali, że przyczyną bezrobocia, niskich płac i nędzy robotników jest mechanizacja produkcji fabrycznej. Prekursor ruchu N. Ludd zniszczył warsztat tkacki (ok. 1760).

Działalność luddystów polegała na niszczeniu maszyn, podpalaniu budynków fabrycznych i niszczeniu gotowych już towarów. Kres działalności luddystów nastąpił w latach 30. XIX w., gdy poprawa koniunktury w przemyśle przyniosła wzrost popytu, który ożywił gospodarkę doprowadzając do wzrostu produkcji, co w rezultacie wpłynęło na zmniejszenie bezrobocia, poprawę warunków pracy i wzrost zarobków robotniczych. Więcej,

Niestety stworzenie takiego programu, jest obecnie bardzo trudne, a w przyszłości może stać się wręcz niemożliwe, i to nie za sprawą wirusów komputerowych, piratów czy hakerów, lecz e-patentów.

Jak wszyscy wiemy tworzeniem programów komputerowych zajmuje się stosunkowo niewielka grupa ludzi, wszyscy jednak z tego oprogramowania korzystamy. Praktycznie, kucharki mikrofalowe, komórki i kasy fiskalne, bankomaty i zegarki elektroniczne – wszędzie mamy do czynienia z oprogramowaniem. Programy te pisane są w specjalnych językach przez informatyków. Ich praca polega więc na pisaniu szczególnego rodzaju tekstów. Dlatego przyjęto w latach siedemdziesiątych, że interesy twórców oprogramowania chronione będą prawem autorskim. Ma to ogromne znaczenie praktyczne. Kiedy kupujemy w sklepie grę komputerową lub edytor tekstów, nie stajemy się ich właścicielami. Otrzymujemy jedynie licencję określającą warunki, na jakich możemy korzystać z produktu⁴. Taka sytuacja jest oczywiście jak najbardziej normalna.

Już jednak na początku lat dziewięćdziesiątych część twórców oprogramowania zaczęła dochodzić do przekonania, że prawa autorskie zbyt słabo chronią ich interesy. Lepsza formuła to patent. W efekcie do urzędów patentowych zaczęły napływać tysiące zgłoszeń. Jednym z jaskrawych przypadków nowych obyczajów, który do dzisiaj wywołuje zgrozę, było przyznanie w 1993 r. w Stanach Zjednoczonych firmie *Compton Multimedia* patentu na samą ideę multimediiów. Pod wpływem protestów sąd uchylił decyzję urzędu patentowego. W przeciwnym razie każdy, kto dziś przygotowuje prezentację za pomocą popularnego „*PowerPointa*”, musiałby wносить opłatę licencyjną. W momencie, kiedy pewna idea jest opatentowana, nikt inny, chyba, że zapłaci właścicielowi patentu, nie może jej wykorzystać w swojej produkcji.

Można poprzestać na konkluzji, że takie są brutalne prawa rynku. Sprawa jest jednak znacznie poważniejsza, a kryje w wypowiedzi nikogo innego jak *właściciela Microsoftu* Billa Gatesa: „*Gdyby ludzie wiedzieli, jak otrzymywać patenty, wówczas, gdy większość dzisiejszych idei programistycznych była wynajdywana, i opatentowali je, nasz przemysł stanąłby w miejscu*”. Mówiąc konkretnie, gdyby w 1979 r. Dan Bricklin i Bob Frankston, twórcy programu *VisiCalc*, mogli opatentować ideę arkusza kalkulacyjnego, to dziś zamiast bardzo popularnego programu *Excel* i kilku innych podobnych,

⁴ E. Benedykt, J. Halbersztadt, „*Patent dusi*”, *Polityka*, nr 35/2003 (2416).

na rynku ciągle istniałby jedyny kiepski VisiCalc. W przypadku oprogramowania patentowanie, owszem, chroni interesy właścicieli patentów, ale zabija innowacyjność. Wygrywa ten, kto przyszedł pierwszy. Następni, choćby mieli lepsze pomysły, muszą czekać, aż wygaśnie ochrona patentowa, czyli 20 lat. Prawo autorskie działa inaczej. Każdy może stworzyć swój arkusz kalkulacyjny. Wielość produktów to konkurencja. Patent oznacza monopol. Traci wtedy konsument płacąc dużo za kiepski towar⁵.

W wypadku rozprzestrzenienia się idei e-patentów stworzenie np. programu komputerowego spersonalizowanego do potrzeb użytkownika zgodnie z zasadami „*Mass Customisation*” utrudnione zostanie gąszczem przepisów patentowych, co w praktyce sprawi, że mimo istnienia popytu na taki produkt i technicznych możliwości jego wykonania, może on w ogóle nie powstać lub jego cena będzie bardzo wysoka.

Przedstawiona przeze mnie sprawa e-patentów jest tylko przykładem szerszego problemu, przed jakim stanąć mogą przedsiębiorstwa, które w przyszłości będą chciały sprzedawać swoje produkty zgodnie z zasadami masowej indywidualizacji problemu, który zowie się nieelastyczny, nieefektywny system prawodawstwa system, który z opóźnieniem reaguje na rozwój gospodarczy i społeczny, a jego twórcy mają odwieczną tendencję do obejmowania gąszczem przepisów prawnych coraz to nowych aspektów aktywności ludzkiej.

Dzieje się tak nie tylko w Polsce, sztandarowym tego przykładem jest Unia Europejska ze swoją klasyfikacją wszelakich produktów. Czy wiedzą Państwo, że pomidor to nie warzywo, lecz owoc, a nie każdy ogórek jest ogórkiem w „europejskim” tego słowa znaczeniu?

Podobna sytuacja panuje np. w przemyśle motoryzacyjnym, w samochodzie osobowym obok kierowcy może siedzieć tylko jedna osoba. Pan Kowalski, który zamówiłby w fabryce produkującej samochody według założeń Masowej Indywidualizacji (jedna z zasad „*Mass Customization*” mówi: „*Pierwszym krokiem w transakcjach opartych na Mass Customization jest zawsze określenie potrzeb klienta (najważniejsze są życzenia klienta) dla uzyskania obrazu indywidualnego produktu*”) ⁶ pojazd z dwoma miejscami dla pasażerów z przodu nie mógłby zarejestrować takiego pojazdu.

⁵ O e-patentach dowiesz się więcej wpisując do Twojej przeglądarki internetowej poniższy adres: „<http://openoffice.pl/index.php>.”

⁶ Podstawowe zasady wytwarzania według kryteriów masowej indywidualizacji można znaleźć w internecie, pod adresem: „<http://www.stefaniak.com/9830.html>”

Ci z Państwa, którzy prowadzą firmy pamiętają zapewne, jakie zamieszanie wprowadziła słynna kratka oddzielająca w samochodach bagażnik od tylnych siedzeń, do dzisiaj przy odprawie na granicy jadąc z zamontowaną kratką możemy zostać przez uśmiechniętego celnika skierowani do zazwyczaj bardzo długiej kolejki dla samochodów ciężarowych, wystarczy jednak zdjąć ów detal a nikt nie będzie traktował naszego autka jako ciężarówki.

Reasumując zagrożeniem i ograniczeniem dla rozwoju „*Mass Customization*” nie są dziś interesy narodowe poszczególnych państw, czy związków zawodowych, lecz krępujący coraz ciaśniej gorset instytucjonalny w postaci koncesji, nakazów, zakazów administracyjnych.

Być może zastosowanie na szeroką skalę i w wielu gałęziach przemysłu, rzemiosła, wytwarzania opartego na zasadach „*Mass Customization*” wymusi wreszcie na decydentach światowego ładu gospodarczo-politycznego większą otwartość, elastyczność.

I tutaj właśnie zgadzając się z tymi z Państwa, którzy widzą w „*Mass Customization*” coś więcej niż tylko nową strategię biznesową, nowy sposób sprzedania produktu stwierdzam, że masowa indywidualizacja, jeżeli tylko się rozwinie sprawi, że nasz cywilizowany świat będzie po pierwsze mniej skrępowany różnorodnymi standardami i przepisami po drugie bardziej kolorowy i urozmaicony.

BIBLIOGRAFIA

- 1). „*Mass Customization & Personalization*”, <http://www.stefaniak.com/9265.html>.
- 2). „*Mass Customization*”, <http://www.mass-customization.pl>.
- 3). „*Internetowa Encyklopedia Wiem*”, <http://wiem.onet.pl/wiem/00d853.html>.
- 4). E. Benedykt, J. Halbersztadt, „*Patent dusi*”, *Polityka*, nr 35/2003 (2416).
- 5). „*Polskie strony internetowe projektu Openoffice.org*”, <http://openoffice.pl/index.php>.
- 6). „*Mass Customization & Personalization*”, <http://www.stefaniak.com/9830.html>.